

Sanat Eğitimi ve Problemleri Üzerine Düşünceler

Babek KURBANOV (*)

Özet: Sanat eğitimi problemlerinin çağdaş eğitim sisteminde gittikçe daha büyük öneme sahip olmasına tanık oluyoruz. Teknolojinin başarılarının, aynı zamanda çeşitli sanat türlerinin (müzik, resim, edebiyat, el sanatları vs.) çağdaş eğitim sisteminde hızlı bir şekilde yer alması, genelde eğitim-öğretim sürecinin cazip, duygusal, estetik olmasına hizmet etmektedir. Araştırmalar sanat eğitiminin öğrencilerin potansiyel-yaratıcılık yeteneklerini geliştirmekle birlikte, onların serbest düşünme, karar verme, değerlendirme, kendilerini idrak edebilme gibi fenomenlerini (olgularını) oluşturduğunu açığa çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: sanat eğitimi, sanatsallık, sosyal fonksiyonlar, estetik zevk, estetik beğeni.

Thoughts on the Art Education and its Problems

Abstract: We noitness that the problems of art education play a much more imporfant role in the contemporary education system. Successes in technology and that the participation of various branches of art talce a rapid part in contemporary education system (music, painting, literature and hadicarafts) serve for an attractive, sensitive and aesthetic teaching – learning process.

Researches indicate that vohile art education develops the potential-creativity ağabeylities of the students, it also reveal the phenomena of formation of free-thinking, deciding, evaluating and self-realization of the students.

Key Words: Art education, Artistry, Social Functions, Aesthetic Pleasure, Aesthetic Culture

*) Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Temel Bilimler Bölümü.
(e-posta: kurbanov@gantep.edu.tr)

Sanat eğitimi, aynı zamanda onunla ilgili sanatın idraki, değiştirici eğitici fonksiyonları gibi sorunlar, her zaman sanat adamları ve estetikçilerin dikkat merkezinde durmuştur. Platon, Aristoteles, Leonardo da Vinci, Lessing, Hegel, Kant, Tolstoy gibi düşünürler sanat eğitimini insanların genel estetik kültürü, yüce maneviyatı, bedii (sanatsal) zevk ve istekleri, bu sırada sanatta, tabiatta, insan münasebetlerinde güzelliği, mükemmelliği, armoniyi (uyumluluğu) vs. görebilmek yeteneği ile bir arada izah etmeyi önemli kılmışlardı.

Günümüzde bile uluslar arası eğitim-öğretim sistemlerinde geçmişin bu değerli düşünürlerinin fikir ve kavramlarının üretkenlikle istifade olunması fikri, bir daha ön plana çıkmış oluyor. Örneğin, makalelerinden birinde ünlü Rus pedagogu ve estetikçisi N.İ. Kiyaşenko bir daha XXI. yıl eğitim-öğretim stratejisinin oluşturulmasında Alman düşünürü İ. Kant'ın her yönlü gelişmiş insan idealini ön plana çıkarıyor ve onu mantıksal, fiziksel, manevî-estetik mükemmellik anlamları ile, onların uyumlu birliği ile birlikte önem kazanmasını önemli kılıyor (Kiyaşenko, 2003: s.40). Küreselleşme gerçeğinin küresel bir hal aldığı zamanımızda, öğrencilerimizin dünya kültürü ve estetik değerlerine kayıtsız kalma olgusu aydınlarımızı ve pedagoğlarımızı rahatsız etmeli, onların bu duruma karşı faaliyetlerini, çabalarını bir araya getirmelidir diye düşünüyoruz. Yani sanat eğitiminde yalnız yerel ve ulusal manevî-estetik değerlerle yetinmek, dünya kültür ve sanat incilerine ilgi göstermemek; çok yönlü, uyumlu ve çağdaş insan yetiştirmek idealinin gerçekleştirilmesi amacını olanaksız hale getiriyor.

Okullarımızda sanat eğitimini yalnız bir-iki sanat türü vasıtası (müzik, resim, edebiyat-şiir) ile çözmek gibi bir eğilim de aslında az verimli ve perspektifsiz gözüküyor. Unutmamak gerekir ki, sanat anlamı bütün sanat türlerini kapsayan genelleştirilmiş bir anlamdır ve öğrencilerimize sanatın diğer türleri, aynı zamanda çağdaş sentetik sanat türleri ile ilgili bilgilerin verilmesi de büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda sanat eğitimi her şeyden önce öğrencilere sanatı, buradaki gerçek estetik değerleri sevdirebilmek gibi yüksek bir misyon ile ilgilidir. Bu misyonu yerine getirmek için ise sanatı, onun eğitici duygusal etki gücünü iyi bilen ve bu alanda profesyonel bilgilere sahip uzman pedagoğlara hâlâ da büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanat eğitiminin en küçük yaşlardan itibaren yürütülmesinin önemi, gittikçe daha çok açığa çıkmaktadır. Unutmamak gerekir ki, insanın, onun zengin manevî âlemini, çeşitli duygusal durumlarını, istek ve arzularını, estetik ve ahlaki ideallerini ifade edebilen sanat, aynı zamanda bin yılların süzgecinden gelmiş ve halkın toplumsal bilincinin önemli bir ürünüdür.

Tabii ki, onun sayısız hesapsız örneklerini algılamak, onları öğrenmek, kendi estetik dünyasına mal etmek önemli olmakla birlikte zor bir iştir. Bunun dışında diğer kültürleri, sanatsal değerleri de öğrenmek, onlardan haberdar olmak da günün bir gerçeğidir. Aslında bunlar olmadan sözün gerçek manasında aydın olma isteği, yalnızca bir arzu olarak kalmaktadır. Unutmamak gerekir ki, eğitim sisteminin tek amacı sadece çeşitli

alanlarda profesyonel uzmanlar yetiştirmek değildir. Vatan sevgisi, tarih hafızası, yüksek maneviyatı, estetik kültürü olmayan birisinin her hangi bir faaliyet alanında başarılı olması imkansızdır. En büyük şahsiyetlerin yaşam ve faaliyet alanlarına dikkat edersek, onların ilgi dairesinin ne kadar geniş olduğunu, aynı zamanda bir çok alanda derin bilgilere sahip olduklarını görebiliriz. □. S. Bach'ın, W. A. Mozart'ın, L. W. Beethoven'ın, P. □. Çaykovski'nin, aynı zamanda ünlü bilim adamları A. Ainshtein'in, S. Sakarov'un, Kolmogorov'un ve daha birçok tanınmış şahsiyetin geniş bilgi ufkuна sahip oldukları, bilim ve sanat dünyasındaki yeniliklere ve tarihsel değerlere ne kadar açık olduklarını görmek mümkündür. Örneğin, A. Ainshtein'in güzel keman çalması, Dostoyevski yaratıcılığını derinden bilmesi, Azerbaycan'da çoksesli müziğin yaratıcısı Üzeyir Hacıbeyli'nin besteci olmakla birlikte komediograf, müzik teorisyeni, yazar, eleştirmen, senaryocu vs. gibi alanlarda başarıyla faaliyet göstermesi, dünyaca ünlü piyanocu S. Richter'in tasvirî sanat eserleri üretmesi, tanınmış iş adamı Sakıp Sabancı'nın halkımızın eski kültür ve sanat incilerinin bütün dünya da tanınması ve yayılması yolundaki aralıksız ve karşılıksız faaliyetleri gibi olgular, uzmanlar ve geniş kitlelerce de bilinmektedir.

Ünlü Rus astronomları L. Leonov'un resim sanatına olan ilgisi, ilk kez cosmos (uzay) konusunun sanata getirilmesi, bunun dışında diğer Rus astronotu Sevastyanov'un satranç oyununa ne kadar büyük bir önem verdiği gibi olgular da yine insan fenomenleri içerisinde ne kadar büyük önem taşıdığının kanıtıdır. Aslında üniversal kavramı batı dünyasında Rönesans döneminin ortaya koyduğu bir kavram olup, insanın sonsuz potansiyel imkânlarının öne çıkarılması ideasını ifade etmektedir. Leonardo da Vinci'nin zirvelere ulaşmış ressamlığı, heykeltıraş, mimar, aynı zamanda kaşif, estetikçi olması, hemen herkes tarafından bilinmektedir. Doğu dünyasının büyük oğlu □bn-i Sina'nın bir filozof, tıp uzmanı, bilim adamı, müzik teorisyeni vs. gibi de ün kazanması bilinen örnekler arasındadır. Kültür tarihinde bu kategoriden yetenekli ve geniş dünya görüşüne sahip insanların sayısı hiç de az değildir. Onların bu üniversal yönündeki geniş ilgi alanlarına olan eğilimlerinin nedenini, sadece eğitim-öğretim veya okul muhiti (ortamı) ile izah etmek mümkün değildir. Böyle bir ilginin çoğu zaman aileden, çocuğun yakınlarından, içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel ortamdan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu durum tesadüfî olmadığından, bazen okul sürecinde kendisini yeterince aktif bir şekilde ifade edemeyen bir öğrencinin ileride çeşitli faaliyet alanlarında başarıya imza atabilmesine tanık olabilmekteyiz. Bazen monoton, ezberciliğe dayalı, cazip olmayan, üniversalığa, girişimciliğe, eleştirel tefekkür tarzına yönlendirilmeyen eğitim-öğretim süreci, yetenekli ve bireysel özellikleri ile ayrılan çocuklarımızı okullardan soğutabilir. Ayrıca, yine dünyanın birçok bilim ve sanat adamı eğitim sisteminin daha çok rasyonel, statik, ezberciliğe, tüketim psikolojisine dayanan prensiplerini eleştirmekle birlikte burada duygusallığın, sanatsallığın ve estetiğin istenilen seviyede olmamasından dolayı kendi endişelerini dile getirmekten çekinmediklerini görmek, bu durumun tesadüfî olmadığına kanıttır. Bu bakımdan dünyaca ünlü fizikçi ve matematikçi Albert Ainshtein'in "Öğrenmemi engelleyen tek şey, aldığım eğitim olmuştur" (Gürün, 2007: s.1) şeklindeki meşhur

sözlerini açıklamak yerinde olurdu diye düşünüyoruz. Okullarımızın cazip olmaması ile ilgili böyle bir endişeyi vaktiyle ünlü filozof, pedagog, sanat felsefesi üzerine değerli bir kitabın (Turgut, 1993a) yazarı Prof. Dr. Öhsan Turgut da ifade etmiştir. Öhsan bey “Yedi yıl resim, müzik okudum, bende bir güzel sanatlar zevki uyanmadı. Resim yapmıyorum, bir alet çalmıyorum. Yedi yıl beden eğitimi gördüm. Spor yapma zevkini alamadım. Bir oyun ya da yüzme öğrenemedim. Hâlâ yüzemiyorum. Gelişmiş ülkelerin okullarında, özellikle ilk ve ortaokullarda en önemli dersler resim, müzik ve spordur. Bunlar bizim okullarda ders bile sayılmaz. Veliler o derslerle hiç ilgilenmezler. Bu dersler Anadolu liseleri sınavlarında çıkmıyor...” şeklinde itiraf ediyor (Turgut, 1993b: s.89). Tabii ki, burada anlatılmak istenen yukarıda zikrettiğimiz gibi monoton, ezberciliğe dayanan, bireysel yaratıcı çabaları engelleyen, kalıplaşmış prensipleri esas alan eğitim sisteminden kaynaklanan durumun vahametidir. Adeta böyle prensiplere bir “köle” gibi riayet eden öğretmenler öğrencilerinin sevgisini de kazanamıyor ve tabii ki, bundan dolayı onların bu veya diğer disiplinlere olan ilgileri de büyük ölçüde azalmış oluyor.

Müşahedeler gösterir ki, bu kategoriden olan pedagoglar, toplumsal yaşamda meydana gelmiş yeniliklerle, aynı zamanda kültür alanındaki hadiselerle o kadar da ilgilenmiyor, hatta kendi alanına ait meydana gelmiş bilimsel veya kültürel literatür ile bile içli dışlı bile ilgili değiller. Gelişen teknoloji ve bilgi sistemleri koşullarında çocukların daima artan manevî-psikolojik ve kültürel isteklerinin de artmasına tanık oluyoruz ve tabii ki, böyle bir durum, belli derecede pedagogların öğrencilerle olan münasebetlerini, onların öğretmenlik faaliyetlerini daha da karmaşık bir duruma salmış oluyor. Böyle bir durum ise, öğretmenlerin aralıksız olarak kendi entelektüel-potansiyelini zenginleştirmesinin çok önemli olduğunun kanıtıdır. Çağdaş öğretmenin uzman olduğu dal ve profesyonel bilgileri ile birlikte kültürel seviyesinin de yüksek olması, dünya uygarlığı ve sanat tarihi ile ilgili bilgilere de sahip olması talep olunuyor. Yine, eğitim sisteminin demokratikleşmesi ve çağdaşlaşması yolunda verilen bütün derslerin cazip, duygusal, estetik bir şekilde gerçekleştirilmesi prensibini savunan pedagogların sayıları durmadan artışı bu durumun tesadüfî olmadığını göstergesidir. “Yapılan araştırmalar öğrencilerin kendilerine güven veren, düzenli, sıkıcı olmayan bir ortamdan daha iyi öğrendiklerini ortaya koymaktadır. Düzenli bir okul iklimi, paylaşılan ortak bir kültürün sonucudur.” Bu bakımdan okullarımızdaki sanat eğitiminin rolü ve manası bir kat daha artmaktadır (Şişman, 2007: s.26). Örneğin, birçok yabancı ülkede, bu sırada özellikle Rusya ve bağımsızlıklarını kazanmış Baltık veya Kafkasya cumhuriyetlerinde, sanat eğitimi dersleri ile birlikte ayrıca sanat ve estetik derslerinin eğitimine de programlarında büyük yer verildiğini görebiliriz. Özellikle de Rusya Federasyonu’nda liselerin sekiz, dokuz, on ve on birinci sınıflarında zorunlu olarak estetik derslerinin tedrisi ders programlarında yer almaktadır (Kiyaşenko, 2000). Bu derslerde çocuklar bir bilim olarak estetiğin konusu, günlük yaşam estetiği, tabiat estetiği, insan faaliyetinin, özellikle de sanatsal-estetik faaliyetinin özellikleri ve bununla birlikte çeşitli sanat türlerinin estetik mahiyeti üzerine gereken bilgiler alabilirler.

Bütün bu bilgiler ise genelde öğrenciler tarafından toplumun estetik kültürünü anlamakta önemli rol oynamaktadır. Bunun dışında üniversitelerde, hem de fen-edebiyat

fakültelerinde bile estetik derslerine büyük önem verilmektedir. Gerçekten de sanat eserlerini, onların dilini, aynı zamanda hayatta ve sanatta güzelliği anlamak yolunda estetik eğitiminin rolü sınırsızdır. Sanatın içeriği, biçim ve kompozisyonu, çeşitli sanatsal akımlar ve prensipler üzerine bilgiler verebilen estetik öğrencilerinin ve sanatseverlerin sanatsal-estetik zevk ve isteklerini oluşturmaya birlikte onların gerçek sanat hakkındaki tasavvurlarını genişletirken, onları çağdaş “kitlesel kültürün” getirebileceği bozucu ve yabancı tesirlerden koruyabiliyor. Tüm bu veriler ile birlikte Sosyologların araştırmaları da, sanat eğitimi yüksek olan gençlerin, adeta “kitlesel kültür”ün etkisi altına daha az düşüyor olduklarını göstermektedir. Aslında çoğu zaman kitle iletişim araçlarının yardımı ile ayakta kalabilen “kitlesel kültür” ürünleri, çoğu zaman hakiki estetik ve sanatsal değerlerden oldukça uzaktır. Daha çok eğlence karakterli bu ürünler ve onları üreten sanatçılar (tabii ki, onların arasında yeteneklileri de az değildir) aynı zamanda belli güçler tarafından bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Özellikle de batının güçlü etkisi altında olan “kitlesel müzik” dalları olan pop-müzik, rock-müzik, metal-müzik vs. (Kurbanov, 2000: s.60-65) gençlerimizi haddinden ziyade etkilemektedir.

Çoğu zaman primitif ritim-intonasyon özelliklerine, orijinal olmayan icra usullerine ve teknolojinin başarılarına temellenen (örneğin güçlendiriciler, ışık etkinlikleri, göz kamıştırıcı dekorlar, vulgar (bayağı) giysiler, normal mantığa, sahne etiğine sığmayan hareketler, icra üslubunda açık-aşikâr taklitçilik ve batı hayranlığı gibi özellikleri kaydetmek mümkündür) (Belyavskaya, 1978) “kitlesel müzik” hadiselerinin, aynı zamanda daha çok bir moda anlamı ile ilgili olduklarını söylemek de mümkündür. Bu yüzden “kitlesel müzik” yıldızlarının kültür semasındaki parıltıları o kadar da uzun sürmüyor, az bir zaman içerisinde bir “yıldızın” yerini, yeni bir “yıldız” dolduruyor olması da tesadüf değildir. Aslında böyle bir durum sanata can atan onlarca gencin trajik yaşamına sahne olabilir. Modaya, yaş özelliklerine uygun olarak değişen zevklerin, aynı zamanda dönemin talepleri ile ilgili olarak yeni “yıldızlar” aranıyor, eskilere kendi fonksiyonlarını yerine getirmiş kişiler gibi bakılıyor ve onlara olan ilgi az bir zaman içerisinde sönmeye başlıyor. Toplumda kendilerine karşı meydana gelmiş kayıtsızlık, ilgisizlik, bir zamanlar yıldız parlamış genç sanatçıları son derece üzgün ve meymus etmekle birlikte onların maddi açıdan iflasına, psikolojik bunalıma girmesine, hatta sonuçta intiharına bile neden olabilir. Tabii ki, “kitlesel kültür” ve özellikle de “kitlesel müziğin” gençlere olan güçlü etkisini, onun çağdaş kültür yaşamımızda geniş bir yer almasını görmemek doğru olmaz.

Fakat unutmamak gerekir ki, bu veya diğer sanat hadiselerinin toplum içerisinde geniş yayılma oranı, hiçte bu hadisenin yüksek estetik değere sahip olmasına engel değildir. Hiç kuşkusuz, burada yukarıda da zikrettiğimiz nedenler, özellikle de teknolojinin (güçlendiriciler, televizyon ve radyo kanallarının verilişleri, konserlerin statlarda bile gerçekleştirilmesi vs.) geniş ölçüde kullanımı, son derece büyük rol oynamaktadır. Bununla birlikte sanat sosyologları ve bilim adamları gençlerin müzikal-estetik eğitiminin sağlam temellere dayanarak gerçekleştirilmesini, onların yabancı ve zararlı tesirlerden kurtulması yolunda önemli vasıtalarından biri olarak görmektedirler. Aynı zamanda en küçük yaşla-

ından özel müzik eğitimi ile ilgili eğitim-öğretim yöntemleri ve onların pratik olarak gerçekleştirilme olgusu son zamanlar pedagoğlarımızı ciddi bir şekilde düşündürmektedir.

Bu problemlerin çözülmesi yolunda birçok batı ülkelerinin müzik eğitimi ile ilgili prensiplerini örnek alan öğretmenlerimiz haklı olarak klasik Türk müziği, halk müziği ve batı müziğinin eğitim sistemimizde layıkly yer almasını vurgulamakla birlikte, hâlen de bu bakımdan ciddi sorunların olmasını da kaydetmektedirler (Tekin, 1996). Oysa birçok batı ülkesinin eğitim sistemlerinde artık tedricen müzik işaretlerinin (notaların) de matematiksel işaretler (rakamlar) kadar önemli olması, bu sistemlerde önemli yer alması fikri giderek yaygınlaşmaktadır. Örneğin, Macaristan'daki eğitim sistemine göz gezdirdiğimiz zaman, bu gerçeklikle karşılaşabiliriz. Esasen ünlü besteci ve müzik folklorcuları Bela Bartok ve Zoltan Kodaly'ın, uzun yıllık denemelerine dayanan müzik eğitimi, bu ülkede Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim-öğretim programına dâhil edilmiş ve matematik, ana dili öğrenmek kadar önemli sayılmaktadır (Tekin, 1996: s.51).

Hatırlatmak gerekir ki, çocukların ve gençlerin müzik eğitimine, aslında estetik kültürüne hizmet edebilen kültür ocaklarından belki de en önemlisi, müzik okullarıdır. Avrupa ülkelerinde bu tür okulların XVI. yy.dan başlayarak faaliyet göstermesi olgusunu söylemek mümkündür. Bu okulların sayısının ve cazip gücünün durmadan artması, bir taraftan tarihsel olarak burada ders vermiş ünlü müzisyenlerin, bu sırada araştırmacılarımızın da haklı olarak kaydettikleri gibi Alessandro Scarlatti'nin, J. S. Bach'ın, W. A. Mozart'ın, L. W. Beethoven'ın, R. Wagner'in ve başkalarının adı ile ilgili olmuş, diğer taraftan buradaki toplumların halk müziği ile birlikte profesyonel, çoksesli müziğe olan mânevi ihtiyacı ile saptanmasını da söylemek mümkündür. Tabii ki, bu ihtiyacı, müzik zevkini, müzik beğenisini oluşturmadan, geliştirmeden klasiklerin eserlerini, onların estetik etki ve eğitici gücünü hissetmek, onlardan estetik haz alabilmek imkânsız gözükmektedir. Böyle bir durum ise insanın manevî âleminin birçok estetik değerden yoksun kalması, onları anlamaması, hatta bazen kabul bile edememesi gibi davranışlara götürebilir. Hâlen müzikal-estetik isteklerini yalnızca halk musikisi örnekleri ile giderebilen insanlarımız da çoğunluk teşkil etmektedir.

Gençlerimizin belli bir kısmı ise yukarıda da kaydettiğimiz gibi batının "kitlesel müzik" kültürünün tezahür formlarına daha çok ilgi göstermesine tanık olabiliriz. Klasik çoksesli müzik kültürü (burada onu karakterize eden senfoni, aynı zamanda opera ve bale müziği, oda müziği, enstrümantal müziği, bu sırada konçertolar, sonatlar, polonezler baladalar, kapriçyolar vs. gibi janrları özel olarak anımsamak isterdik), hâlen daha kültür yaşamımızda istenilen yeri tutmamaktadır. Çoksesli müzik kültürüne ait edilmiş konserlerin ülkenin çeşitli bölgelerinde aynı boyutlarda ve sıklıkla gerçekleştirilmemesi, aynı zamanda bu konserlerde Türk bestecilerinin eserlerine istenilen düzeyde yer verilmemesi, televizyon ve radyo yayınlarında onların eserlerinin sık sık seslendirilmemesi, haklı olarak sanat adamlarını ve uzmanları rahatsız etmeye başlamıştır. Aynı zamanda diğer batı ülkelerine nazaran müzik okullarının, müzik liselerinin, konser salonlarının, konservatuarların az olmasını dikkatimize sunan bu insanlar, büyük sanatçılarımıza sahip

çıkmadığımızı da yürekten tasdik ediyorlar (Refik, 2005: s.11-12). Onların eserlerinin okullarımızda, üniversitelerimizde, televizyonun mavi ekranlarında oldukça az yer alması ve öğrenilmemesi, incelenmemesinden dolayı gençlerimiz, hatta üniversite öğrencilerimiz, genelde geniş dinleyici kitlesi çoksesli müzik kültürü alanında yazıp-yaratan bestecilerimizin eserleri bir yana, onların isimlerini bile sıralamakta zorluk çekiyorlar. Adnan Saygun, Necil Kâzım Akses, Ferid Anlar, Ulvi Cemal Erkin, Cemal Reşit Rey, Nevit Kodallı, Muammer Sun gibi bestecilerimizin opera, senfoni, kantat, konçerto, oda müziği, sentetik-vokal janrlarında yüksek profesyonellikle yazılmış eserlerinden haberleri bile yoktur. Güzel Sanatlar fakültelerinin müzik bölümlerine dâhil olmak isteyen öğrencilerimizin büyük çoğunluğunun halk çalgılarına aşırı bir ilgi göstermeleri okullarımızda çoksesli müzik kültürünün istenilen düzeyde icra edilmemesi ile ilgilidir diye düşünüyoruz.

Okullarımızda hâlen ünlü Alman bestecisi Karl Orf'un bütün dünyada rağbet görmüş müzik eğitimi yönteminin, yerli müzik kültürü ve anelerimize uygun olarak geniş bir şekilde ve üretkenlikle kullanılmasını söyleyebiliriz. Bu metot; müzik derslerinde aktif olmağa, onların her birinin müzik imgelerinin oluşmasında, müzik eserlerinin seslendirilmesinde belli bir yeri ve rolü olmasını anlamamızda büyük rol oynamaktadır. Çeşitli müzik aletlerinin (flüt, darbu aletler, ksilofon vs.) bir orkestra içerisinde seslendirilmesi, çocukların ritim, kolektifçilik hissini, enstrümanların tınını tanımak becerisini ve sonuçta insani yeteneklerini, estetik zevk ve isteklerini de geliştirmektedir. Sosyolojik araştırmalar, müzik eğitimi alan çocukların matematik, dil, yaratıcılık, motor becerileri, tahmin gibi konularda daha başarılı olduklarını göstermektedir. Bu hususları vurgulayan Ece Karşal, bir daha "Mozart Effect" adı ile ün kazanmış (bu çalışma Gordon Shaw, Frances Rauşer ve Katherine Ky tarafından yürütülüyor) bir çalışmanın önemine değinerek, haklı olarak diyor ki, 10 dakika süre ile Mozart'ın iki piyano için yazdığı Re Majör Sonatı (K 448), dinlettirilen öğrenci grubundan dinlettirilmeyen gruba göre, ortalama 8-9 puan daha yüksek zeka skorları elde edilmiştir (Karşal, 2005: s.35). Hatta araştırmacı Cihat Aşkın ise haklı olarak kaydediyor ki, "Yapılan araştırmalarda Mozart müziği dinletilen bitkiler dahi gelişmelerini daha çabuk sonuçlandırmaktadırlar." (Aşkın, 2001: s.34)

Bir daha hatırlamak gerekir ki, çoksesli müzik eğitiminin gerçekleştirildiği sınıflarda piyano enstrümanının da bulunması, oldukça önemlidir. Bu çalgı aleti için yazılmış birçok programlı eserin doğrudan doğruya çocuk psikolojisi ve isteklerini ifade etmesi, onların müzik zevki ve beğenisini oluşturması, aynı zamanda diğer potansiyel-yaratıcılık yeteneklerini yüze çıkarma özellikleri, uzmanlar tarafından defalarca saptanmıştır. Örneğin, XX. Asrın ünlü bestecilerinden S. Prokofyev'in (Petya ve Kurt), Dm. Kabalevski'nin (piyano için piyesleri), Adnan Saygun'un (7 küçük parçadan oluşan kitabı), Reşid Şefeg'in (tertip ettiği ve yukarıda adı geçen eseri) vs. çocuklar için bestelenmiş eserleri, en güzel eserlerden sayılmaktadır. Bu kabilden olan eserlerin müzik derslerinde dinletilmesi, aynı zamanda piyano eğitiminde dikkate alınması, çocukların genel müzikal-estetik terbiye ve profesyonel icracılık pratiğinde önemli role sahip olması da hiçbir şüphe doğurmamaktadır. Ses paleti bakımından geniş imkânlarla sahip ve bütün bir orkestranın diyapazonuna

eşit ses diyapazonuna sahip bu enstrümanın, potansiyel ifade ve estetik imkânları demek olur ki, sonsuzdur. Özellikle de çoksesli müziğin duygusal güzelliklerini, evrensel değerlerini (armoni, polifoni, ritmik, intonasyon vs. bakımdan) yüzeye çıkarmak, öğrencilere sevdirmek açısından hiçbir enstrüman onunla mukayese bile edilemez. Hâlâ da bir çok okulumuzda müzik derslerinin basit flüt öğretimi ile gerçekleştirilmesinin yegane usûl olarak görülmesini, son derece üzücü ve yanlış buluyoruz. Böyle bir eğitim, çocukların müzik yeteneği ve zevklerini son derece kısıtlamakta, onları gerçek müzik-estetik değerlerden uzak düşürmekte, hatta ileride onların bu sanat türüne karşı tamamen kayıtsız kalmalarına bile neden olabilir.

Müzik derslerinin klasik bestecilerin yaşam ve sanatlarına ait canlı sohbetlerinden, aynı zamanda müzikal literatürden, film ve slâytlardan, klavir ve diğer eserlerden istifade edilmesi ile sürdürülmesi, çağdaş dönemde son derece aktüel ve zaruri gözükmektedir. Aynı zamanda bu değerlerin saklanması ve artırılmasını öngören hususi kütüphanelerde aralıksız faaliyetini sürdürebilmesi de önemli sayılmaktadır.

Burada daha çok müziksel-estetik eğitim problemlerine değindik (tabii ki, bu problemler hiçte söylediklerimizle kısıtlanmamaktadır), bununla birlikte diğer sanat türlerinin de tedricen eğitim süreçlerine sirayet etmesini görmek mümkündür. Örneğin, uzmanlarımız tedricen resim sanatının, özellikle de onun karikatür gibi daha çok gülüş, mizah alemi ile ilgili bir janrının bile eğitim sistemine sirayet etmesini ve bunun öğrencilerin hatta matematiksel, çevre, coğrafya, dil bilgisi ve yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlamasını, bir sözle çeşitli disiplinlerin spesifik dillerini bile daha kolaylıkla algıladıklarını ispatıyla bilirler (Sever, 2007: s. 18-23, Atmaca, 2006: s. 318-329, Demirkaya, Tokcan, 2006: s. 287-298). Bütün bu hakikatleri itiraf etmekle birlikte eğitim sisteminde sanat türlerinin eğitimi işinde gereken metodik ve pratik öneme sahip spesifik sanatsal literatürün hâlâ da tatmin olunacak düzeyde olmamasını belirtmek gerekir. Öğrencilerin çeşitli seviyelerini dikkate alabilen müzik literatürünün o kadar da zengin olmamasını bir daha tekrarlayabiliriz. Diğer ülkelerin öğrencileri için öngörülmuş müzik literatürü ile karşılaştığımızda bu farkı, bir daha görebiliriz. Bu bakımdan tanınmış Azerbaycan bestecisi Reşid Şefeg'in yayımlanmış üç ciltten ibaret kitabını örnek vermek mümkündür (Kurbanov, 2007: s.8). Kitapta profesyonel Azerbaycan bestecilerinin binden fazla şarkısı yer almıştır. Tabii ki, esasen çocuk ve dünya görüşlerini, istekleri ve estetik zevklerini ifade edebilen bu şarkılar, müzik öğretmenleri için geniş imkânlar açabilir. Hatırlatmak gerekir ki, okullarımızda müzik derslerinin haftada bir saatten iki saate çıkarılması için verilen mücadeleler sonuçsuz kalmaktadır. Bu mücadelede ünlü müzisyenler, müzik teorisyenleri ve öğretmenlerin, çoğu zaman teorik ve pratik araştırmalara dayanan haklı çabaları, ne yazık ki, gereken ilgiyi görmüyor.

Benzer durumları diğer sanat türlerini, genelde sanatsal eğitim problemlerinin eğitim sistemimizde gereken düzeyde dikkate alınmamasında da izlemek mümkündür. Oysa çağımızda birçok ünlü pedagogların eğitim sisteminin demokratikleşmesi, mükemmelleşmesi, burada şiddet olaylarının sifra indirgenmesi, öğrencilerin bireysel yaratıcılık ve

girişimcilik yeteneklerinin geliştirilmesinde sanatsal eğitimin rolünün son derece önemli olmasını sık sık vurguluyorlar. Bunun dışında ise eğitim sürecinin bayram abı havasında geçmesini, eğlenceli, cazip, sevinçli, yaratıcı ve duygusal olmasını söylemek olanaksızdır. Can sıkıcı, monoton, yalnız kuru öğüt-nasihate, ezberciliğe, tüketici psikolojisine dayanan eğitim sürecinin başarılı olması, inandırıcı gözüküyor. Tesadüfî değildir ki, uzmanlar, genelde bütün eğitim-öğretim sürecinin estetik bir şekilde sürdürülmesini, öğrencilerin hoşgörülü, yaşamda, doğada ve sanatta güzellikleri duyan, onları savunan, hayatlarını onun prensiplerine uygun olarak düzenleyebilen şahsiyetler gibi yetiştirilmesini, karşımızda duran en önemli problemlerden sayıyorlar (Belik, 1967: s. 217). Onların bilimsel olarak çözümlenmesi ise, estetiğin önemli bir dalı olan pedagoji estetiğin eğitim sistemindeki rolünü bir daha artırmış oluyor. Aslında, birçok ünlü eğitim uzmanlarının, bu sırada özellikle de sanat ağırlıklı eğitim-öğretim sistemi ile reforma inanan N. Ç. Kiyaşenko ve S. A. Çvanov'un da haklı olarak kaydettikleri gibi, bütün ülkelerin eğitim ve öğretim sistemleri, artık doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin, genelde kültürün gelişim gerçekliklerine ve toplumun teknolojik uygarlığa temellenen ve gelişmekte olan isteklerine yanıt vermediğine göre, bütünüyle eğitim sistemi, yeni paradigmaların oluşturulmasına ihtiyaç duymaktadır (Çvanoy 2002: s.11). Tekrarlıyoruz ki, sanat ve estetik sorunlar, bu paradigmalar içerisinde yer alması gereken en önemli eğitim-öğretim sorunlarından olmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak şunu belirtmek gerekir ki, çağdaş eğitim sisteminin demokrasileşmesi süreci birçok sosyo-kültürel problemlerin çözülmesi ile ilgilidir. Kanaatimize göre burada millî ve evrensel değerlerin diyalektiği, eğitim kültüründe edinmiş tarihsel mirasa yönelik ilgi, çağdaş teknoloji ve iletişim araçlarının eğitim-öğretim alanında kullanılma özelliği, öğrencilerin yaş seviyelerini dikkate alarak onların üniversallığa olan ilgilerini genişletmek, aynı zamanda ulusal ve dünya kültür değerlerine olan isteklerini oluşturmak, genelde bütün derslerin duygusal, heyecanlı ve estetik bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak gibi sorunları ön plana çıkarmaktadır. Sanat eğitimi, öğrencilerin genel sanatsal-estetik kültürünün yükseltilmesi ile birlikte özellikli bir tarzda yukarıda zikrettiğimiz sorunların çözülmesinde de önemli rol oynamaktadır. Sanat, onun çeşitli tür ve janrları üzerine verilen pratik ve teorik bilgiler, öğrencilerin potansiyel-entelektüel yeteneklerinin (matematikselsel, teorik, felsefi vs. tefekkür tarzının) gelişmesine hizmet etmekle birlikte, aynı zamanda onların çağdaş bir şahsiyet, eleştirel düşünen, ezbercilikten uzak, her türlü şiddete karşı duran, kendi öznel mevki olan, demokrasi prensiplerine uygun ahlak davranışları sergileyebilen birer insan olarak yetişmelerinde de önemli rol oynamaktadır.

Sanatın idrakî-değiştirici-eğitici ve diğer fonksiyonları (hedonistik, akseolojik, üniversallık, informatik, ideolojik, estetik vs.) bu süreçte, özellikle faal rol oynamaktadırlar. Bu fonksiyonların her birinin (tabii ki, ayrı ayrı sanat türleri içerisinde onların yerleri ve önemi değişebilir) insan maneviyatı ve uyumlu bir şekilde gelişmesi yolunda, büyük öneme sahip olma olgusu, uzmanlar tarafından haklı olarak teker teker vurgulanmaktadır.

Kaynakça

- Aşkın, Cihat (2001). “Çocuk ve Müzik”, *Orkestra Dergisi*, 43(351), İstanbul.
- Beklik, A. (1967). “Estetika i sovremennost”, Politizdat, Moskva
- Belyavskaya, A. (1978). “Korol umer, da zdravstvuyet noviy korol”, *Lit. Gazeta*, 13 sentyabrya
- Güler, Refik (2005). “Müzik Okulları, Kurumları; Saygın ve Özgün Bir Kimliğe Nasıl Sahip olur”, *Orkestra Dergisi*, 44(361), İstanbul.
- Gürün, B. (2005). “Bir Şarkının Düşündürdükleri”, *Uğur Karyer Dergisi*, Ocak Özel sayısı, Sayı:35, İstanbul.
- Karşal, Ece (2005). “Okul Öncesi Dönemde Müziğin Çocuğun Bilişsel Gelişimine Etkisi”, *Orkestra Dergisi*, 44(361), İstanbul.
- Kiyaşenko N.İ. (2000). “Estetika Jizni” (dlya 8-9-10 klassov) *Forma İnfya* Moskva.
- Kiyaşenko N.İ. (2003). “XXIAsırda Eğitim Stratejisi”, *Ayraç (Kültür, Sanat, Düşünce) Dergisi*, Sayı:2, Erzurum.
- Kurbanov, Babek (2000). “XX. Asrın Müzik Kültürü”, *Adım (Düşünce ve Sanat) Dergisi*, Sayı:2, Erzurum.
- Kurbanov, Babek (2007). “Uşaklarımız Üçün Mahnı (Neğme) Çelengi”, *Serbest Düşünce*, 09-16 İyul (Temmuz), Bakı.
- Sever, Sedat (2006) “Türkçe Öğretiminde Sanatsal Bir Uyarın Olarak Karikatürün Kullanılması”, *İlköğretim Eğitimci Dergisi* Sayı:11.
- Anıl Ertok Atmaca, “İlköğretim Kitaplarında Görsel Tasarım ve resimleme”, *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), Ankara.
- Şişman, Mehmet (2008). “Etkili Okullar İçin Okulun Kültürünü Yeniden İnşa Etmek”, *Eğitime Bakış (Eğitim, Öğretim ve Araştırma) Dergisi*, 3(9), Ankara.
- Tekin, Aslı (1996). *Türkiye'nin Müzik Sorunları*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Tokcan, Halil (2006). “Coğrafya Öğretiminde Televizyon ve Video Kullanımı”, *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara.
- Turgut, İhsan (1993) *Sanat Felsefesi*, İzmir.
- Turgut, İhsan (1993) *Bu toplumun Çıkmazları*, Bornova-İzmir